

HOLSTI, O. R. — HOPMANN, T. P. — SULLIVAN, J. D., **Unity and Disintegration in International Alliances: Comparative Studies.** New York and London, John Wiley & Sons, An Interscience Publication, 1973, 293 s.

Holstin, Hopmannin ja Sullivanin teos on tekijöiden yhteistyön tulos, joka perustuu kunkin kirjoittajan aikaisempiin henkilökohtaisiin tutkimusprojekteihin. Kirja on mielenkiintoinen lähinnä kahdesta syystä. Ensinnäkin se kuvaa mainiosti teoriaan nojaavan kansainvälisen politiikan tutkimuksen kehitystä; ja toisaalta kirja on ainakin osittain hyödyllinen lähtökohta kansainvälisten liittoutumien tutkimuksesta kiinnostuneille.

Seuraava lainaus kuvastaa yhtä hyvin mainittua kehitystä kuin kirjan muutakin luonnetta:

When the ideas for this book began to take shape some five years ago, we had hoped to achieve several goals: to test some of the classical explanations of international alliances through rigorous and replicable studies; to demonstrate the rich diversity of data and methods that may be applied to the study of alliances; and to use the findings as a springboard for some reasonably clear-cut assessments about the relative merits of alternative candidates for a theory of alliances. --- But it is now clear that the third goal was either misconceived or premature. Thus, the reader will find us less ready to pronounce that Theory A or Proposition X is universally superior to the alternative formulations of Theory B or

Proposition Y, and more inclined to search for the circumstances under which each explanation is valid. The latter task is, of course, the more complex and demanding, and we cannot claim to have completed it. (p. ix).

Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on vähitellen alettu päästä pois teoreettisten lähtökohtien »yleisestä» soveltamisesta. Jo jonkin aikaa sitten on nähty ns. yhden tekijän selitysten riittämättömyys. Itse asiassa *Hans J. Morgenthau* oli viimeisiä merkittäviä yhden ja oikean selityksen esittäjiä. Tämän tutkimussuunnan jälkeen esiin noussut behavioralistinen tutkimusote on ehkä luopunut tästä lähtökohdasta, mutta ei sen sijaan universalismin periaatteesta. Esitetty lainaus on mielenkiintoinen sen vuoksi, että siinä varsin selvästi viitataan universalistisen linjan heikkouksiin ja sen sijaan vaihtoehdoksi asetetaan huomattavasti monimutkaisempi eri olosuhteiden huomioinnin.

Kirjoittajien esittämä ajatus ei merkitse suinkaan palaamista vanhaan uniikkien tapausten ajatteluun. Muutos koskee ennen kaikkea luopumista universaalisten yleisten teorioiden kehittämisestä ja sen sijaan siirtymistä kohti kunkin (annetun) teorian eri tilanteisiin soveltuvuuden kartoittamista kohti. Uusi tarkastelukulma merkitsee luopumista teorioiden ns. testaamisesta — jossa oikea teoria hyväksytään mekanistisesti kun taas väärä yhtä mekanistisesti hylätään. Kirjoittajien esittämän näkemyksen mukaan on sen sijaan tutkittava sitä, missä määrin ja missä olosuhteissa jokin tietty teoreettinen kehys on käyttökelpoinen. Lähtökohta on jo sinänsä hatara, jos tyydytään vain kysymään onko teoria oikea vai väärä — yleisessä, abstraktisessa ja sen vuoksi hedelmättömässä mielessä. Tämä kehitys ei sinänsä ole mitään uutta ja yllättävää, koska monella muulla tutkimusalueella on jouduttu aivan samaan tilanteeseen. Yksi hyvä esimerkki tästä on psykologian (jne.) piirissä käytetty keskustelu ns. *transfer* -ilmiöstä, jota ei enää aikoihin ole tutkittu »onko sitä olemassa» tyyliin, vaan on sovellettu tätä lähtökohtaa hedelmällisesti eri tilanteisiin ja ongelmiin. Lienee myös syytä korostaa sitä, että kansainvälisen liittoutumien teoria ei ole ainoa alue, jolla muutoksen toivottaa tervetulleeksi. Yhtä

lailla voitaisiin lähteä liikkeelle vaikkapa sellaisten kiistakysymysten kuin asevarusteluteorian tai reaktioteorian piiristä.

Teoreettisen laajan merkityksen lisäksi kirja on lähinnä kahden ensimmäisen (lainauksessa mainitun) tavoitteensa varaan nojaava kohtalaisen perusteellinen kansainvälisten liittojen tutkimus. Teos jakautuu periaatteessa kolmeen eri osaan, vaikka itse kirja onkin lukijan kannalta katsoen miellyttävästi kirjoitettu yhtenäiseen muotoon — tämä yksityiskohta sinänsä parantaa kirjan luettavuutta ainakin verrattuna tavanomaisiin artikkelikokoelmiin. Kirjan ensimmäinen osa tutkii liittoutumien muodostumista ja toimintaa (performance), ja tältä osin lähtökohdan muodostaa jo tutuksi tullut *Singerin* ja *Smallin* (1815—1939) aineisto. Tämä Sullivanin kirjoittama osa on monessa suhteessa hyvä: perusaineistoa käytetään hyväksi idearikkaasti, tutkimusasetelmat ovat yksinkertaisia mutta tehokkaita, jne. Toisessa osassa tarkastellaan ryhmien välisen uhan vaikutusta idän ja lännen sisäiseen koheesioon toisen maailmansodan jälkeen. Kolmas osa on taas julkaistu aikaisemmin miltei sellaisenaan Holstin ja Sullivanin artikkeleina *J. H. Rosenau*n teoksessa *Linkage Politics*. Tältä osin tutkimus siis käsittelee Kiinan ja Ranskan nonkonformistisen käyttäytymisen selittämistä. Näiden pääosuuksien lisäksi kirjaan kuuluu varsin hyödyllinen johdantoluku, jossa esitetään sangen hyvä kansainvälisten poliittisten liittoutumien tutkimuksen review. Tämän review-artikkelin tueksi kirjoittajat vielä esittävät laajan hypoteesikokoelman (347 kappaletta). Edelleen kannattaa informaatina mainita se, että kirjaan sisältyy suhteellisen laaja empiirinen aineisto toisen maailmansodan jälkeisestä poliittisesta kehityksestä itä-länsi kentässä; esimerkiksi kansainvälisen jännityksen mittari. Lyhyesti sanoen kirja sisältää testaamiskelpoisia hypoteeseja kansainvälisistä liittoutumista, suuren määrän käyttökelpoista aineistoa, ja paljon tutkimustuloksia. Nämä yhteensä täyttävät tutkijoiden itselleen asettamista tavoitteista mainitut kaksi, ja sen lisäksi monessa suhteessa tukevat voimakkaasti heidän tekemäänsä yleistä johtopäätöstä. Kokonaisuutena kirjan empiirinen anti edustaa korkealuokkaista behavioralista tutkimusta, jossa välte-

tään eräissä muissa viimeaikaisissa kirjoissa esiintullut metodien liiallinen korostaminen. Toisaalta kuitenkin asioiden laajempien yhteyksien ja merkitysten arviointi kirjasta puuttuu.

Kirjan rakenne on mahdollisista hyvistä tarkoituksistaan huolimatta hieman epäilyttävä. On tietenkin totta, että kirja on koottu kolmesta itsenäisestä tutkimusprojektista lähinnä vain sen vuoksi, että niissä käsitelty ongelma on suhteellisen samanlainen. Näin ollen kirjan rakenne ei ole tahallinen, mutta siitä huolimatta keskustelua herättävä. Tämä rakenne johtuu siitä, että ensimmäinen osa koskee vuosia 1815—1939 kun taas kaksi viimeistä osaa puhuvat toisen maailmansodan jälkeisistä vuosista, ja tällöin vain kahdesta pääliittoutumasta. Tämä jaottelu perustuu itse asiassa siihen, että ko. tutkimusta tehtäessä kirjoittajilla oli käytettävissään vain suppeampi (S & S:n) aineisto, mutta tämä selitys ei täysin kerro sitä, miksi toisen maailmansodan jälkeisestä kehityksestä on otettu esille vain osa. Olipa rakennetta koskeva »selitys» millainen tahansa, kirjan jäsentely joka tapauksessa kuvaa varsin hyvin yleistä virhettä kansainvälisen politiikan tutkimuksessa, jossa toinen maailmansota muodostaa eräänlaisen pyhän rajapyykin kaikelle tutkimukselle. Po. kirjoittajat tosin välttivät tämän virheen, mutta vain osittain sen vuoksi, että idän ja lännen välisen ristiriidan kehittymiselle 1945 on ehdoton takaraja. Nyt arvosteltavan kirjan pahin puute on vuoden 1917 merkityksen unohtaminen, sekä lisäksi se, että vuodet 1917—1939 rinnastetaan liian selvästi sitä aikaisempaan kauteen. Kansainvälisten liittoutumien luonnehan muuttui huomattavasti vuonna 1917, jolloin liittoutumarakenne siirtyi kapitalististen valtioiden keskinäisistä toisiaan vastaan suunnatuista liitoista kapitalistisen ja sosialistisen maailman väliseksi ristiriidaksi. Viime kädessä kirjan rakenne nimenomaan salaa ko. muutoksen merkityksen, myös siinä mielessä, että aikaisempaan kauteen kuuluva terminologia ja määritelmät eivät säännöllisesti ole myöhemmin merkinneet samaa. Tässä mainitulla piirteellä on huomattavasti laajempikin merkitys: monet viimeaikaiset ongelmat — kuten esimerkiksi kysymys kylmän sodan aloittajasta, jne. ovat suuressa määrin johtuneet siitä, että

tilannetta ennen toista maailmansotaa ei ole riittävässä määrin otettu huomioon.

Kirjan empiirisen annin ongelmat liittyvät itse asiassa yllä mainittuun virhelähteeseen. Tältä pohjalta kirjan kolmatta osaa voisi kritisoida jyrkästikin. Tässä Holstin kirjoittamassa osuudessa on lähtökohtana teoria siitä, että konfliktit leviävät »monoliittisissa» alliansseissa enemmän ja nopeammin kuin »pluralistisissa» liittoutumissa. Ensinnäkin sosialistinen ryhmä aivan liian perusteettomasti luokitellaan monoliittiseksi, kun taas kapitalistinen maailma on miellyttävän pluralistinen. Tässä tapahtuu itse asiassa tahallinen virhe, koska tehty luokitus aivan selvästi perustuu ns. stalinistisen kansainvälisen järjestelmän mielikuvaan, jollainen ei missään tapauksessa ole vastannut totuutta ainakaan 50-luvun jälkeen. Toisaalta ko. perusluokituksen kriteeri on suorastaan ihmeellinen: »a monolithic bloc possesses a greater degree of centralization of decision making authority than a pluralistic alliance». Uskoisin, että luokitus ei perustu kriteerin empiiriseen soveltamiseen, koska kriteerissä mainittua keskittymistä lienee vaikea arvioida (saatikka mitata). Voisi myös suoralta kädeltä sanoa, että ainakaan Kiina ei ole koskaan ollut määritelmän mukaisen ryhmän jäsen; ja toisaalta lännen ryhmässä kriteerinkin mukainen keskittyminen on tulkittu perinteisesti »vapaaehtoiseksi» mukautumiseksi yhteisten etujen ajamiseen.

Luokittelun arvosidonnaisuuden ja myös selvien empiiristen virheiden lisäksi Holsti tekee joukon muita. Näistä selvin ja suurin on yhtäläisyysmerkin vetäminen Neuvostoliiton ja Kiinan sekä toisaalta Yhdysvaltojen ja Ranskan suhteiden välille. Kuitenkin nämä tutkimusyksiköt ovat vailla riittävää vertailupohjaa: käsitykseni mukaan sosialististen maiden suhteet edustavat poliittista ristiriitaa, kun taas Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteille on ominaista ennen kaikkea niiden välisen taloudellisen kilpailun (eli kapitalismin sisäisen ristiriidan) olemassaolo. Holstin käyttämät useat muutajat mittaavat miltei yksinomaan poliittista konfliktia, ja näin ollen ne eivät edusta relevantteja ilmiöitä Ranskan ja Yhdysvaltojen suhteiden osalta. Täällä poliittinen ristiriita on vain toissijainen perusristiriidan ilmentymä.

Mainitsemaani väittämää on hieman vaikea suoraan »todistaa», koska asian ymmärtäminen vaatii eron tekemistä sosialististen maiden suhteiden, sosialistisen ja kapitalistisen maailman välisten suhteiden ja lopuksi kapitalististen valtioiden välisten suhteiden kesken. Konfliktien leviäminen olisi selitettävissä parhaiten juuri näillä eroavuuksilla. Kaiken kaikkiaan Holstin asettama ongelma on lähtökohdiltaan väärä, mikä taas palautuu aikaisemmin mainittuun kokonaisnäkemyksen puutumiseen, jota kirjan rakenne heijastaa.

Kirjan liitteistä voisi puhua paljonkin. Kuitenkin tässä on syytä mainita vain pari yksityiskohtaa. Ensinnäkin kirjan hypoteesikokolema on sinänsä monipuolinen ja hyvin ryhmitelty, mutta väittämien huono muotoilu pilaa kaiken. Lauseet on lainattu eri kirjoittajilta sellaisenaan, ja tämän seurauksena hyvin erilaista kypsyyttä edustavia sanontoja on esitetty ilman mitään kritiikkiä. Yleensäkin asiayhteyksistään irroitetuilla lauseilla ei juuri ole mielekkyyttä, saati sitten teoreettista hohtoa. Toinen kritiikkiä aiheuttava liite sisältää ns. Stanfordin projektin kehittämän 30-portaisen skaalan, jolla pyritään mittaamaan kansainvälisten tapahtumien intensiteettiä. Ensinnäkin tämä skaala on raportoitu huonosti, joten sen toistettavuuskelpoisuus kärsii. Toisaalta skaalan jotkin osat tämän kirjan asiayhteyksiä ajatellen ovat hieman ongelmallisia — vaikka reliabiliteetti yms. tekniset seikat ovatkin varmasti kunnossa. Esimerkiksi skaalan arvo »29» annetaan teolle »Nation A begins a general offensive against Nation B», kun taas arvon »303» (eli edellistä negatiivisemmän) saa sellainen tapahtuma kuin »Nation A executes prisoners of war of Nation B». Tosin skaala on kehitetty vuoden 1914 aineiston perusteella, ja empiriassa viime mainittu tapaus ei voi esiintyä ilman sitä edeltävän tapahtuman olemassaoloa, mutta nimenomaan po. kirjassa esitettyä asiayhteys tuo liian selvästi mieleen Vietnamin sodan. Tällöin tavallinen lukija ei voi välttää sitä kuvaa, että tutkijoiden mukaan Yhdysvallat syyllistyi Vietnamin vain toiseksi negatiivisimman teon tekemiseen kun taas sen vastustaja jatkuvasti oli paljon, paljon vihamielisempi, vaikka ei tosin syyllistynytäkään ko. tekoon. Tämä olisi

ollut syytä mainita kirjassa senkin vuoksi, että skaala on joka tapauksessa kehitetty 60-luvulla, eikä ole lainkaan mahdollista, että *Moses* (et al.) ovat ajatelleet tuolloin juuri Vietnamia.

Olen ottanut kritiikissäni esille näkökohtia, joista olisi syytä ainakin joskus keskustella. Näistä seikoista huolimatta kirjalla on varmasti merkitystä, tietenkin etupäässä ko. tutkimusalasta kiinnostuneille. Pelkästään liittoutumatutkimuksen kannalta katsoen kirja on hyödyllinen ja tutustumisen arvoinen, ja toisaalta kirjaan sisältyy alussa mainittuja teoreettisen keskustelun aineksia, joiden olettaisi hedelmöittävän kansainvälisen politiikan tutkimusta.

Vilho Harle